

MIROSLAV ZAPLETAL

NA ÚSVITĚ SVOBODY

BRATRUŠOVSKÁ TRAGÉDIE 31. BŘEZNA 1945

ŠUMPERK 2015

VYDALO MĚSTO ŠUMPERK VE SPOLUPRÁCI S VLASTIVĚDNÝM MUZEEM V ŠUMPERKU
PŘI PŘÍLEŽITOSTI 70. VÝROČÍ KONCE DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY A BRATRUŠOVSKÉ TRAGÉDIE

VYDÁNO S LASKAVÝM SVOLENÍM DCER MIROSLAVA ZAPLETALA PANÍ DRAHOMÍRY BEČVAROVOVÉ A PANÍ JANY KUBÍČKOVÉ.

VYDÁNO PŘI PŘÍLEŽITOSTI 70. VÝROČÍ KONCE DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY A BRATRUŠOVSKÉ TRAGÉDIE.

**VĚNOVÁNO VŠEM, KTEŘÍ NEDALI ZAPOMENOUT ODKAZU VLASTENCŮ POPRAVENÝCH NA BRATRUŠOVSKÉ STŘELNICI
A PADLÝM NA BOJIŠTÍCH DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY. ZVLÁŠTNÍ UZNÁNÍ PATŘÍ ZEJMÉNA PLK. V. V. BOŘIVOJI LEŠENAROVÍ
A SPOLKU PÁTRAČI PO HISTORII BRATRUŠOVA A OKOLÍ.**

© 1967 Miroslav Zapletal a dědicové – text

© 2015 Jiří Giesl – grafická úprava

© 2015 Bohuslav Vondruška – současné fotografie

Archivní obrazové materiály pocházejí ze sbírek Vlastivědného muzea v Šumperku
a soukromých sbírek Petra Možného.

ISBN 978-80-906100-0-2 (2. upr. vyd.)

ISBN 978-80-906100-1-9 (online: pdf)

PÁTRÁNÍ

Nastalo toužebně očekávané jaro 1945. „Tisíciletá“ Hitlerova říše se zachvívá pod úderem spojeneckých armád ve svých základech. U většiny Němců převládá deprese a vědomí prohrané války. Z východu neustále proudí na Šumpersko houfy Němců prchajících před Sovětskou armádou. Fronta se kvapem blíží. Je slyšet hukot děl od Opavy. V Šumperku nastává chaos. V továrnách sice ještě řeční nacističtí funkcionáři, jak se chovat pro případ evakuace města, ale vojenská auta nakvap odvázejí rodiny německých důstojníků na západ.

Od rána 6. května se začal soustřeďovat německý tankový park a protitankové dělostřelectvo kolem Bludova. Bylo jasné, že německé vojenské velení se rozhodlo bránit poslední možné ústupové cesty – trať Šumperk–Hanušovice a státní silnici přes Červenou Vodu k Hradci Králové. Ještě téhož dne však nastal obrat.auta, tanky, dělostřelectvo a vozatajstvo se náhle hnulo. Vše prchalo po silnici pryč – na západ. A již 8. května prorazilo jedno pancéřované čelo postupující sovětské armády na Hrabenov a přes Bohutín na Olšany a Rudu. Druhé pancéřované čelo proniklo na Kopřivnou a Hanušovice. Týž den ráno zahájilo ruské dělostřelectvo palbu na Šumperk a o půl čtvrté hodině odpoledne se objevily na radniční a kostelní věži bílé prapory. Šumperk kapituloval.

Po sedmi letech utrpení opět svobodný život ve svobodné vlasti. Ti, kdo zde prožili černá léta okupace, i ti, kteří se hned v prvních dnech nové svobody vraceli z vnitrozemí do svého starého domova, dali se do práce na zahlázení stop strašlivé války a nevyličitelného utrpení. Jedním z hlavních úkolů bylo zabezpečit klid a pořádek ve městě. Proto byla zřízena v Šumperku mimo jiné i oblastní úřadovna národní bezpečnosti, která měla plné ruce práce. Sem se sbíhaly nitky pátrání po zatčených a nezvěstných, zde se zjišťovaly oběti války – ale i ti, kteří byli nositeli a vykonavateli nacistického teroru.

Po osvobození bylo na základě ústního oznámení příbuzných zavedeno pátrání po šestnácti vězních z doby okupace, kteří byli vězněni šumperským gestapem v smutně proslulé robotárně a o nichž nebylo od 31. března 1945 žádných zpráv. Pátralo se zejména v bývalé úřadovně gestapa, kde se mezi množstvím spálených a ohořelých papírů našlo několik telegramů na jméno Prellberg. Nikdo však nevěděl, o koho vlastně jde. První, i když klamnou stopou byl o něco později nalezený přípis se záhlavím „Der Kommandeur der Sicherheitspolizei in Reichenberg, Hauptaussonstelle Troppau, Aussonstelle Mähr. Schönberg“, z 30. března 1945, č. IV. 1, podepsaný SS Sturmscharführerem Brücknerem a adresovaný gestapácké věznici v šumperské robotárně. Šlo o rozkaz k propuštění z vazby těchto vězňů:

- **Oldřich Dušek**, narozený 6. října 1924, z Troubelic
- **Miroslav Jurka**, nar. 20. prosince 1918, z Dolních Studének
- **Bohumír Kovář**, nar. 27. října 1913, z Dolních Studének
- **František Kovář**, nar. 15. prosince 1907, z Dolních Studének
- **František Langer**, nar. 14. listopadu 1919, z Králové
- **Rudolf Otevřel**, nar. 19. října 1919, z Troubelic
- **Jan Polák**, nar. 20. srpna 1924, z Troubelic
- **Jaromír Spurný**, nar. 12. září 1923, z Pískova
- **Oldřich Spurný**, nar. 12. září 1909, z Pískova
- **Arnošt Stryk**, nar. 12. července 1921, z Králové
- **Adolf Schwarzer**, nar. 19. ledna 1916, z Bludova
- **Josef Utěšený ml.**, nar. 1. listopadu 1926, z Králové
- **Josef Utěšený st.**, nar. 25. července 1902, z Králové
- **Jan Vítek**, nar. 8. prosince 1918, z Pískova
- **Miloslav Vítek**, nar. 5. března 1925, z Pískova
- **Antonín Vlček**, nar. 19. dubna 1921, z Troubelic

OLDŘICH DUŠEK / 1924 / TROUBELICE

A photograph of a forest floor with several large, moss-covered stone blocks or ruins. The ground is covered with dry, brown leaves. In the background, there are many thin, light-colored tree trunks, likely birches, and some evergreen trees. A large, semi-transparent red circle is overlaid on the center of the image, containing white text.

MLADÍ VLASTENCI, PLNI TOUHY BÍT
NEPŘÍTELE A MSTÍT SE ZA VŠECHNY
KŘIVDY PÁCHANÉ NACISTY NA NAŠEM
NÁRODĚ, POTŘEBOVALI ZBRANĚ. JAK JE
ZÍSKAT? TU PŘICHÁZÍ S NÁVRHEM MLADÝ
ARNOŠT VÍTEK Z PÍSKOVSKÉ SKUPINY...

Poněvadž se žádný ze šestnácti jmenovaných nevrátil domů a jejich příbuzní přes veškeré pátrání neměli o nich od toho dne žádných zpráv, vzniklo důvodné podezření, že asi byli někde v okolí Šumperka popraveni a pohřbeni. Tuto domněnku nepřímo potvrzovala i výpověď bratra Františka Langerera, Vladislava Langerera z Králové. Když 7. dubna 1945 jel za bratrem do donucovací pracovny v Šumperku, aby mu donesl čisté prádlo, dozorce prádlo nepřijal a vrátil mu i to, které bratrovi dovezl již na Bílou sobotu 31. března 1945. Když se tehdy Vladislav Langer ptal, kde se uvěznění nalézají, nebo co se s nimi stalo, neboť se doslechl, že byli popraveni, byl ihned gestapem vyslýchán, od koho se to dověděl. Gestapáci vyhrožovali, že informátor bude stíhán pro šíření nepravdivých zpráv. Vladislav Langer jim řekl, že tuto zprávu má od četníka a naddůlního z dolu Barbora v Medlově. Poté jej gestapáci uklidňovali, aby se nestaral, co se s bratrem stalo, že je i s ostatními živ a zdrav; znovu dodali, že proti tomu, kdo prý šíří nepravdivé zprávy, bude přísně zakročeno.

Trochu jiné světlo na případ vneslo svědectví paní Utěšené, které gestapo zatklo manžela a syna. Vypovídala: „Pokud se pamatuji, bylo při mé návštěvě na gestapu na Bílou sobotu 31. března 1945 v celé budově nebývale rušno. Všude stálo mnoho esesáků v uniformách a většinou byli podnapilí. Když jsem se tázala gestapáka Hufera, proč můj manžel a syn byli zatčeni, odpověděl Hufer: ‚Váš muž a syn dodávali trhavé látky na vyhození vlaku u Hanušovic a za to půjde hlava dolů! Není Vám to dost?‘ Celá zoufalá jsem sešla dolů na dvůr budovy, kde jsem uviděla muže, který čistil auto. Byl to polský vězeň, který mně řekl, že vězni z Troubelic byli toho dne odvezeni v časných ranních hodinách nákladním autem, které čistí. Na dotaz, kam auto jelo, odpověděl, že to nebylo daleko, protože se auto vrátilo kolem šesté hodiny ráno, tedy asi dvě hodiny po odjezdu. Rovněž mi řekl, že auto bylo po návratu umazáno a on ještě se dvěma vězni musel auto čistit, protože na něm byla krev.“

Přestože úřadovna národní bezpečnosti v Šumperku zahájila usilovné a rozsáhlé pátrání po nezvěstných a jejich případném hrobě, nepodařilo se zjistit, zda domněnka o popravě oněch šestnácti vězňů je skutečně správná. Současně bylo zahájeno pátrání i po šumperských gestapácích, jejich jména až na blíže neurčitelné jméno Prellberg nebyla známá, a také po dozorcích z donucovací pracovny. Pracovníky bezpečnosti byli vypátráni v Šumperku se nacházející dozorcí věznice gestapa v donucovací pracovně z doby okupace – Langer, Flasák a vrchní dozorce, který se rovněž jmenoval Langer. Byli okamžitě zajištěni a vyslechnuti; zjistilo se ovšem, že o případu popravených nic neví, vlastně skoro nic, protože podle jejich výpovědi právě 31. března, od něhož mizely veškeré zprávy o šestnácti vězních, odejel prý první dozorce Alois Lukas v časných ranních hodinách s nákladním autem někam mimo Šumperk. Vrátil se asi kolem šesté hodiny ranní silně rozrušen a jeho šaty i boty svědčily o tom, že se musel zúčastnit nějakého kopání.

Vzhledem k uvedeným okolnostem, poněvadž se nedalo přesně zjistit, kde a za jakých okolností oněch šestnáct vězňů zmizelo, bylo vyhlášeno na dožádání oblastní úřadovny národní bezpečnosti v Šumperku v policejním věstníku pod číslem 485/45 pátrání po jmenovaných s jejich přesným popisem. Dále pokračovalo i pátrání po příslušnících gestapa a po vrchním dozorci Lukasovi v různých internačních střediscích pro Němce. Než i to dočasně uvázlo na mrtvém bodě.

Až jednoho dne... Přímo v šumperské úřadovně národní bezpečnosti byla tehdy jako uklízečka bývalá sekretářka gestapa a kdysi Prellbergova milenka Brunhilda Puschmannová, která jednomu z bezpečnostních pracovníků prozradila, že pohřšovaných šestnáct vlastenců bylo popraveno a že se o tom dověděla od překladatelky do češtiny u šumperského gestapa, jisté Felicitas Jary. Dále dozнала, že Prellberg byl velitelem gestapa v Šumperku a dala bezpečnostním pracovníkům i jeho fotografii. Okamžitě byl poslán fonogram na všechny zajatecké a sběrné tábory a Prellberg jako když se do země propadne.

MIROSLAV JURKA / 1918 / DOLNÍ STUDÉNKY

A photograph of a stone monument in a forest. The monument is made of stacked stones and has a plaque with the year '1945' and some text. A red circular overlay is placed over the right side of the monument, containing white text. The background shows bare trees and a path.

30
III
1945

PAK SE VŠAK ROZHODNOU. VŽDYŤ OD
OPAVY JE JIŽ SLYŠET HŘMĚNÍ DĚL.
PROVEDEME TO TEDY SAMI.
PROVEDLI...

Jen z Liberce přišla odpověď, že v tamní věznici je muž, na kterého se popis hodí, avšak jmenuje se Hans Ulbrich. Nacházel se tam od 26. května 1945, kdy byl zadržen při pokusu o přechod čs. hranic. Liberecké hlášení též uvádělo, že údajný Hans Ulbrich se narodil 12. července 1907 v Koblenzi a má vytetováno „SS“ na levé paži. I když prý o jeho činnosti není žádných záznamů, je jeho počínání celkem podezřelé, neboť během vyšetřování často měnil svoje výpovědi. Nové horečné šetření v Šumperku, vyvolané zejména tím, že Wilhelm Prellberg rovněž pocházel podle udání Puschmannové z Koblenze, ukazovalo, že se může skutečně jednat o pravého Prellberga. Znovu byla vyslechnuta jeho bývalá milenka a sekretářka Puschmannová, která po určitém váhání dosvědčila, že Hans Ulbrich na padělané legitimaci je vlastně hledaný Prellberg.

A tak se v první polovině ledna 1946 vypravili členové šumperské národní bezpečnosti, kriminální asistenti Leopold Flodr a František Klanic, do Liberce. „Když nám strážný,“ vzpomíná Leopold Flodr, „přivedl Prellberga, okamžitě jsem ho oslovil německy: ‚Dobré odpoledne, pane Prellberg!‘ Překvapení, nepatrné cuknutí ve tváři předvedeného a již jsem si byl jist, že máme před sebou pravého Prellberga. Po chvilce váhání a zapírání přiznal Prellberg svou totožnost. Okamžitě jsme s ním odjeli do Šumperka. Po čtrnáct dnů byl vyslýchán o veškeré své činnosti a konečně po dotazu, co se stalo s hledanými šestnácti pohřešovanými, přiznal, že byli popraveni. Řekl, kde se nalézá hrob. Okamžitě byl zavezen na místo činu a označil přesnou polohu hrobu.“

Na telefonickou zprávu úřadu národní bezpečnosti v Šumperku, že byl nalezen hromadný hrob šestnácti českých vlastenců, popravených 31. března 1945 gestapem na střelnici v Bratrušově, bylo nařízeno soudní ohledání. Soudní komise se dostavila na místo činu 16. ledna 1946 o 15. hodině. S otevíráním hrobu se začalo krátce před jejím příchodem. Práce řídili členové úřadu národní bezpečnosti v Šumperku, vykopání hrobu a exhumaci mrtvol prováděli esesáci, kteří byli zajištěni ve zdejším internačním táboře.

V odkrytém hrobě bylo mnoho sedlé krve, která ještě nevsákla do země. Mrtvoly byly již v rozkladu a jejich identifikace byla obtížná a byli k ní povoláni příbuzní nebohých obětí. Jeden z popravených byl zřejmě pohřben za živa, protože měl ruce pod druhým. Patrně se snažil dostat se ze země, měl však k tomu málo sil.

Soudní komise zjistila: „Společný hrob šestnácti obětí gestapa se nalézá na vojenské střelnici u Bratrušova, a to bezprostředně za dřevěnou garáží, postavenou za posledním stavem na zachycování zbloudilých střel. Hrob jest maskován drny, křovím a malými stromky. Po otevření hrobu se zjišťuje, že jako hrob sloužila jáma asi pět metrů dlouhá, dva metry široká a jeden a půl metru hluboká. Mrtvoly jsou položeny ve dvou řadách, a to všechny obličejem dolů. Jsou poskládány tak, že hlava jedné mrtvoly leží vždy u nohou druhé mrtvoly. Pro pokročilou dobu nebyly 16. ledna 1946 všechny mrtvoly exhumovány.“

Příštího dne odpoledne byla provedena orgány národní bezpečnosti v Šumperku rekonstrukce činu, které se zúčastnili i filmaři ministerstva informací z Prahy. Vzhledem k tomu, že brzy nastal večer, nebylo možné, aby soudní komise pokračovala v jednání, takže dokončení exhumace a ohledání bylo stanoveno na další den.

Dne 18. ledna 1946 o desáté hodině se dostavila soudní komise znovu. Všechny mrtvoly byly znalci ohledány a u všech zjištěna příčina smrti – střelná rána v zadní části lebky. Některé z mrtvol měly roztržštěnou lebku, jiné opět roztržštěné čelisti. Všechny oběti byly již ve značném stupni rozkladu. Z toho důvodu a vzhledem ke zjištěným střelným ranám nebyla nařízena soudní pitva a na žádost soudu bylo provedeno pouze vnější ohledání mrtvol lékaři-znalci.

Dne 19. ledna 1946 povolil okresní soud pohřeb šestnácti exhumovaných vlastenců. Město Šumperk vystrojilo nebohým obětem nacismu 20. ledna 1946 národní pohřeb. Po pietním aktu před šumperskou radnicí byly rakve převezeny ve vojenském průvodu městem na nádraží, odkud byli mrtví vlastenci odvezeni k pohřbení do svých rodných obcí.

Exhumaci byl přítomen i Wilhelm Prellberg, který se při pohledu na zastřelené zhroutil; potom vypověděl, jak se všechno vlastně odehrálo. Fraktury na lebkách vysvětloval Prellberg tím, že členové gestapa, kteří vězně stříleli, používali při vraždění pistoli ráže 7,65 a 9 mm, a že fraktury tudíž vznikly rozdílnou ráží pistolí. Je však pravděpodobnější, že když někteří z nebohých nebyli ještě mrtví, tak jim gestapáci-popravčí rozbíjeli lebky.

BOHUMÍR KOVÁŘ / 1913 / DOLNÍ STUDÉNKY

BURISCHEK OBĚMA GESTAPÁKŮM
OZNÁMIL ZTRÁTU RUČNÍCH GRANÁTŮ
A PANCÉŘOVÝCH PĚSTÍ. NA DOTAZ
GESTAPA, KOHO MÁ V PODEZŘENÍ,
ODPOVĚDĚL, ŽE SVÉHO ZAMĚSTNANCE
VÍTKA. ŠUMPERSKÝM GESTAPÁKŮM
PŘIŠLO BURISCHKOVO UDÁNÍ VELMI
VHOD. PO KRÁTKÉ PORADĚ SE ROZHODLI
VLÁKAT OSOBU, KTERÁ ZBRANĚ BRALA,
DO NASTRAŽENÉ LÉČKY...

TRAGÉDIE

Ani po mnichovské zradě se okupovaná severní Morava a její české obyvatelstvo nesmířilo s nacistickými okupanty a nesložilo ruce v klín. Pravda, boj proti nacismu tu byl těžký, těžší než v kterékoliv jiné okupované zemi, protože tu Češi byli v menšině, obklopeni sudetskými Němci znalými českého jazyka. Veřejný život byl spoután daleko víc než v protektorátě, všechny úřady byly v rukou Němců a takřka každý z nich byl fanatickým vykonavatelem Hitlerovy vůle. Ani přírodní podmínky nebyly pro partyzánský boj nejvýhodnější, protože rozsáhlá lesnatá oblast Hrubého Jeseníku byla již čistě německým územím. Přesto však se okupantům nepodařilo boj za svobodu a proti nacismu ani na severní Moravě nikdy uhasit; i když v létě 1944 byli zatčeni vedoucí ilegální organizace Národní sdružení čs. vlastenců, hnutí odporu na Šumpersku a Zábřežsku neustalo.

Rozsáhlá odbojová organizace, která koncem roku 1944 získávala stále nové a nové členy, zejména v řadách mládeže, se táhla od Zábřeha, vlastně Moravskotřebovska a Lanškrounska, přes Šumpersko až na Uničovsko, do Šumvaldu. I když ze šumvaldské skupiny byli někteří členové zatčeni, přece neprozradili ostatní. Z nich Jaroslav Konečný a Stanislav Bartl zahynuli v nacistické věznici při náletu na Drážďany. Také v Troubelicích a Pískově byla silná skupina, která měla přes spojky spojení s partyzánským oddílem Moskva, který působil pod vedením S. Hlocha na Šumpersku. Skupina sháněla pro destrukční práce různý výbušný materiál. Někteří její členové pracovali v dole Barbora u Medlova, kde byl k dispozici dynamit. Přes nejprísnější opatření a časté prohlídky brali si členové skupiny dynamit domů, kde jej z úředního obalu přesypávali do voskovaného papíru, aby nezvlhl a aby nebylo v případě prozrazení vidět, odkud byl brán.

S partyzánskou skupinou Moskva se někteří Pískovští zúčastnili v září 1944 přerušení železničního náspu a kolejí u trati Šumperk–Olomouc mezi Novým Malínem

a Hrabšínem třaskavou náloží. Výsledkem akce bylo rozbití zařízení lokomotivy a porušení dvou vagónů. Doprava byla přerušena na jeden den. Členové skupiny ukrývali také osoby hledané gestapem, jako byl Antonín Šenk ze šumvaldské skupiny a vysokoškolák Vítek (nebyl příbuzný s popravenými Vítky), který se skrýval delší dobu u Langerů v Králové. Byl hledán gestapem pro pokus o překročení hranic na pomoc Slovenskému národnímu povstání. Těsně před zatčením ho dovedl František Langer k odbojové skupině Bouzovsko, kde se skrýval Vítek až do konce války.

Troubelické skupině byl trnem v očích dozorce zajateckého tábora v Troubelicích Renda. Původně Čech, stal se za okupace Němcem. Velmi rád týral až sadistickým způsobem sovětské zajatce. Skupina mladých z Troubelic a Pískova se usnesla Rendu zlikvidovat. Koncem ledna 1945 si na něj počíhali Josef Utěšený mladší a Arnošt Stryk, oba z Králové. Když šel Renda z troubelického nádraží domů, zazněl výstřel. Když oba mládenci viděli, jak Renda padá k zemi, domnívali se, že je mrtev a běželi k němu. Starý lišák však postřelení jen předstíral, vytáhl služební pistoli a zahájil útok na útočníky střelbou. Poranil mladého, sotva devatenáctiletého, Utěšeného do nohy. Ten silně krvácel, ale za pomoci přítele se dostal domů. To již bylo zalarmováno gestapo a poraněného partyzána bylo nutno urychleně ukrýt. Úkryt se našel v bunkru pod stájí u Spurných v Pískově. Část odbojářů z Pískova tehdy odešla k partyzánskému oddílu Hrabová, a tak je později nepostihl tragický osud těch, kteří se ukrývali i nadále doma.

Mladí vlastenci, plni touhy bít nepřítele a mstít se za všechny křivdy páchané nacisty na našem národě, potřebovali zbraně. Jak je získat? Tu přichází s návrhem mladý Arnošt Vítek z pískovské skupiny. Byl zaměstnán u majitele autoopravny Ernsta Burischka v Opavské ulici v Šumperku. Podařilo se mu již ukrást několik pušek, pistolí a ručních granátů z dílny i z kanceláře. Věděl také, že do dílny jsou dávána na opravu i vojenská nákladní auta, na kterých jsou v bednách zbraně. Informoval o tom představitele ilegálního národního výboru v Dolních Studénkách bratry

FRANTIŠEK KOVÁŘ / 1907 / DOLNÍ STUDÉNKY

A photograph of a forest with many thin, bare trees and some evergreens. The ground is covered in dry leaves and some moss. A large, semi-transparent red circle is centered in the image, containing white text.

NA OTÁZKU, KDO MÁ DALŠÍ PANCÉŘOVÉ
PĚSTĚ, ODPOVĚĎELI, ŽE JE ODVEZL
NĚJAKÝ SEDLÁK Z PÍSKOVA. JEHO JMÉNO
PŘES VEŠKERÉ BITÍ A MUČENÍ
NEPROZRADILI, PROTOŽE HO ANI
NEZNALI. ZATO SE PODAŘILO
GESTAPÁKŮM TOTO JMÉNO VYTLOUCI NA
ZMUČENÉM VÍTKOVI...

Kováře, na které byl napojen. Ti mu zprostředkovali styk s velitelem partyzánské skupiny Moskva Tondou, vlastním jménem Stanislav Hloch. A tak koncem února 1945 dochází ke schůzce na silnici Sudkov–Dolní Studénky. Všichni odcházejí se záštitou partyzánské hlídky do Dolních Studének, kde se v bytě jednoho z členů skupiny rokuje o získání zbraní. Velitel skupiny Moskva je informován, jak by bylo možné získat zbraně, zejména pancéřové pěstě. Stanislav Hloch jen naslouchá. Potom si vyžaduje tři dny na rozmyšlenou. Po třech napjatých dnech nová schůzka na téže místě. Velitel skupiny Moskva prohlašuje, že s touto akcí nechce nic mít. Udává důvody; zbraně jsou evidovány, i když k Burischkovi jako dobrému a spolehlivému nacistovi nejsou stavěny vojenské hlídky. Jejich uloupení by proto mohlo mít nedozírné následky pro celé partyzánské hnutí na severní Moravě. V takovém případě hrozí možnost nasazení jagdkomanda, esesáků, četnické školy, polní policie a esesmanů, nehledě na gestapo a wehrmacht. Skutečně příliš riskantní podnik. „Osobně bych se nebál, ale mám na mysli celé hnutí,“ tak odůvodňuje své rozhodnutí Stanislav Hloch. Zaražený Vítek i bratři Kovářové nejdříve mlčí. Pak se však rozhodnou. Vždyť od Opavy je již slyšet hřmění děl. Provedeme to tedy sami. Provedli.

V té době, koncem února a začátkem března 1945, se začaly množit případy sabotáží. Partyzáni vyhazovali a narušovali železniční tratě a ničili komunikační objekty. Proto také šumperské gestapo změnilo dosavadní způsob práce. V této době převzal zdejší úřadovnu gestapa Wilhelm Prellberg. Kromě něj tu byli kriminální komisaři Oehme, Brückner, Rein, Scheuringer, kriminální asistenti Hufer, Kutschner, Bönisch, Klement, Grones a Habermann a kriminální zaměstnanec Tilg. Ve vyšetřovací vazbě gestapa v bývalé robotárně bylo 140 až 150 osob. Podle Prellbergova rozkazu, který převzal úřadovnu od svého předchůdce Tischella 15. února 1945, byla provedena prověrka vězňů; část z nich byla odvezena do Terezína, zbytek ponechán ve vazbě a měl být při přiblížení Rudé armády propuštěn. Ze členů gestapa byly utvořeny skupiny, které byly zesíleny německou polní policií a prováděly za Prellbergova vedení noční prohlídky okolí Šumperka. Dále byly Prellbergem nařízeny vlakové, silniční a hotelové kontroly. Především se však Prellberg snažil zjistit

střediska odporu, která se dle informací gestapa nacházela v Bludově, v Rudě nad Moravou a v okolí Štítů. K četným sabotážím docházelo také v okolí Mohelnice. Šumperské gestapo se v této době totiž zabývalo hlavně sabotážními činy, neboť i vojenská německá správa si stěžovala na nemožnost telefonního spojení přes území šumperského gestapa; takřka každý druhý den byly někde podřezány, nebo vyhozeny do povětří telegrafní a telefonní sloupy. K zamezení stále se množících případů sabotáží a k jejich potírání byla nasazena i polní policie, jejíž velitelství bylo v Zábřehu, dále škola hitlerjugend, jakož i vojsko.

Když Burischek zjistil ztrátu zbraní i odcizení bedny se šesti pancéřovými pěsti, odešel věc nahlásit na šumperské gestapo. Přišel ke kriminálnímu sekretáři Oehmeovi, u něhož v té chvíli seděl i Prellberg. Burischek oběma gestapákům oznámil ztrátu ručních granátů a pancéřových pěstí. Na dotaz gestapa, koho má v podezření, odpověděl, že svého zaměstnance Vítka. Šumperským gestapákům přišlo Burischkovo udání velmi vhod. Po krátké poradě se rozhodli vlákat osobu, která zbraně brala, do nastražené léčky. Do Burischkovy správkárny bylo dovezeno nákladní auto, na němž byly dvě bedny, jedna s označením „pancéřové pěsti“ a druhá s označením „ruční granáty“. Vůz byl dán do opravy v dopoledních hodinách 14. března 1945. Střežení místa a auta bylo svěřeno gestapáku Bönischovi, který pocházel z Frankštátu, dnešního Nového Malína, a uměl dobře česky.

Skutečně, týž večer se objevil Vítek, prolezl dírou v drátěném plotě, oddělujícím prostranství před dílnou od silnice, a vylezl na nákladní auto, na němž byly uloženy bedny s fingovaným označením. Vtom vyskočil gestapák Bönisch ze svého úkrytu, Vítka zatkl a předvedl na gestapo.

FRANTIŠEK LANGER / 1919 / KRÁLOVÁ

A photograph of a forest with many bare, thin tree trunks and branches. The ground is covered in dry, brown leaves. A large, semi-transparent red circle is centered in the image, containing white text. The text is in all caps and has a slightly distressed or hand-painted appearance.

„BRATR BYL VYSLÝCHÁN, KDE MÁ
USCHOVÁNY ZBRANĚ A PANCĚŘOVÉ
PĚSTĚ. POPÍRAL VŠE A TVRDIL,
ŽE O ŽÁDNÝCH ZBRANÍCH NEVÍ. NATO JEJ
GESTAPÁK HUFER UDEŘIL PĚSTÍ
DO OBLIČEJE. OLDŘICH, KTERÝ BYL
PRUDKÉ POVAHY A NĚMCE NENÁVIDĚL,
UCHOPIL GESTAPÁKA POD KRK
A MRŠTIL JÍM KE ZDI.”

Na gestapu již očekávala smečka hrdlořezů svou oběť. Sám šéf Prellberg za asistence dalšího gestapáka, pověstného Brücknera, se dal do práce. Podle „cudného“ doznání Prellbergova prý dal Vítкови dvě facky a rovněž tak Brückner, načež Vítek po krátkém zapírání přiznal. Ovšem každý, kdo prošel výslechem gestapa, ví, že po dvou nebo čtyřech fackách by se nikdo tak lehce nepřiznal, zvláště šlo-li o odcizení zbraní. Ve skutečnosti na Vítкови vynutili přiznání mučením. Teprve potom udal jako spolupachatele svého přítele Antonína Vlčka, se kterým bydlel v bytě. Pohotovost se ihned vypravila na něho, ale podle sdělení bytné byl v kině. Gestapáci vtrhli za představení do kina Kapitol (dnešní kino Oko) a Vlčka zatkli. Vyšetřování a mučení pokračovalo, a tak Vítek prozradil ještě další, a to bratry Kováře z Dolních Studének, kteří o odcizení zbraní věděli. Zároveň doznal, že odcizené zbraně odvezl Miroslav Jurka, rovněž z Dolních Studének. Tilg, Hufer a Bönisch za Brücknerova vedení odjíždějí do Dolních Studének, aby jmenované zatkli. Nový výslech, komu odcizené zbraně dal, nové strašné mučení, až konečně Vítek přiznal, že dvě pancéřové pěstě předal Adolfu Schwarzerovi z Bludova. A již se řítí temnou nocí auto s gestapáky do Bludova, aby tu za asistence místních četníků provedli důkladnou prohlídku u Schwarzera. Při ní bylo nalezeno v podkroví velké množství výbušnin, zbraní a střeliva a také dvě pancéřové pěstě. Část zbraní byla naložena do služebního vozidla a přivezena spolu se Schwarzerem do služebny gestapa. Ještě během noci byl Schwarzer předběžně vyslechnut a na řadu přišli i bratři Kovářové, kteří se pod přívalem gestapáckých ran přiznali k účasti na odcizení zbraní. Na otázku, kdo má další pancéřové pěstě, odpověděli, že je odvezl nějaký sedlák z Pískova. Jeho jméno přes veškeré bití a mučení neprozradili, protože ho ani neznali. Zato se podařilo gestapákům toto jméno vytlouci na zmučeném Vítкови: Oldřich Spurný.

Hned 15. března 1945 asi v půl sedmé ráno přijeli do pískovského statku Spurných čtyři muži, dva v uniformách a dva v civilním obleku. Všichni byli ozbrojeni automaticky. „Na jejich příchod jsem byl upozorněn štěkotem psa,“ vypovídá očitý svědek, Oldřichův bratr Josef Spurný, „a když jsem se podíval, kdo to je, namířil na mne

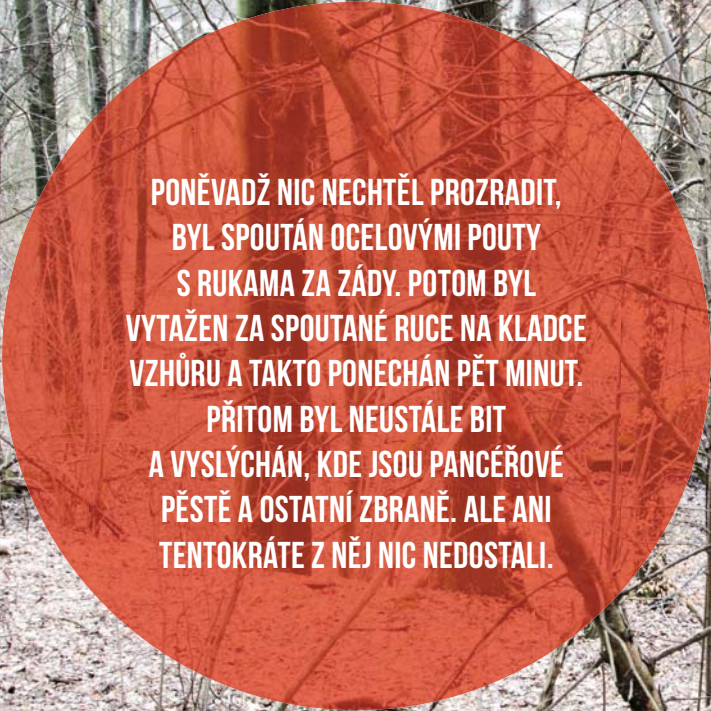
jeden z gestapáků automat a zařval: ‚Ruce vzhůru!‘ Nato došli ke mně a tázali se, zda jsem Oldřich Spurný. Odpověděl jsem, že jsem cizí člověk a že zde jen pracuji, poněvadž služebná jest nemocná. Zamýšlel jsem bratra Oldřicha, který byl právě v koňské stáji, varovat a současně s ním uprchnout. Gestapáci mně však nařídili, že musím zůstat stát na místě. Když se mě tázali, kde je hospodář, odpověděl jsem, že jistě ještě spí v pokoji. Vtom však na neštěstí bratr vyjel ze stáje s trakařem koňské mrvy a byl gestapáky zpozorován. Ihned na něho namířili samopaly a vyzvali ho, aby zvedl ruce. Potom došli k němu a tázali se ho, zdali je Oldřich Spurný. Když jim přisvědčil, chytli ho dva gestapáci za ruce a vedli do předsíně statku. Já jsem se schoval do chléva a pozoroval oknem, co se děje. Bratr byl vyslýchán, kde má uschovány zbraně a pancéřové pěstě. Popíral vše a tvrdil, že o žádných zbraních neví. Nato jej gestapák Hufer udeřil pěstí do obličeje. Oldřich, který byl prudké povahy a Němce nenáviděl, uchopil gestapáka pod krk a mrštil jím ke zdi. Okamžitě se vrhli na něho ostatní a přes zoufalý Oldřichův odpor se jim podařilo nasadit mu pouta. Potom začali bratra bít koňskými postroji, které byly pověšeny v předsíni, takže měl celý obličej zalitý krví, až nakonec řekl, že zbraně a pancéřové pěstě schoval v kůlně na seno. V tu chvíli přišel do předsíně druhý bratr Jan. I jeho začali vyslýchat, zdali nenalezl nějaké zbraně v seně. Po záporné odpovědi vzali oba bratry do kůlny hledat zbraně. V době, kdy gestapáci odváděli oba bratry k prohlídce seníku, utekl jsem ze chléva a schoval jsem se ve stodole a škvírou jsem sledoval, co se děje. Když však gestapáci v seníku nic nenašli, všimli si při odchodu, že nestojím na místě, které mně určili, a tázali se mé sestry Miroslavy, kde jsem, a ona jim ve strachu řekla, že asi ve stodole. Vnikli do stodoly a napřaženými zbraněmi mě vyzvali, abych sestoupil z patra, kde jsem se schoval. Pak jsem byl znovu vyslýchán, abych řekl, kde jsou zbraně. Avšak ani já, ani bratři jsme nic neprozradili. Tu nám jeden z gestapáků, později jsem se dověděl, že to byl Brückner, sliboval, jen abychom řekli, kde jsou zbraně, že se nám nic nestane a že zůstaneme jen pod policejním dohledem. Když jsme se nepřiznali, byli jsme všichni tři odvedeni z domu. Spoutaného bratra Oldřicha naložili do auta a vezli do Troubelic na četnickou stanici. Mě s bra-

RUDOLF OTEVŘEL / 1919 / TROUBELICE

PONĚVADŽ NIC NECHTĚL PROZRADIT,
BYL SPOUTÁN OCELOVÝMI POUTY
S RUKAMA ZA ZÁDY. POTOM BYL
VYTAŽEN ZA SPOUTANÉ RUCE NA Kladce
VZHŮRU A TAKTO PONECHÁN PĚT MINUT.
PŘITOM BYL NEUSTÁLE BIT
A VYSLÝCHÁN, KDE JSOU PANCÉŘOVÉ
PĚSTĚ A OSTATNÍ ZBRANĚ. ALE ANI
TENTOKRÁTE Z NĚJ NIC NEDOSTALI.

trem Janem vedli zbývající gestapáci pěšky do Troubelic a v polovině cesty mezi Pískovem a Troubelicemi nás potkalo auto, které odjelo s bratrem Oldřichem. Naložilo nás a odvezlo na četnickou stanici do Troubelic. Do vedlejší místnosti, ve které jsme byli hlídáni četníkem Königem, byl po chvílce přiveden bratr Oldřich a znovu vyslýchán. Výslechu bylo přítomno i několik četníků a kapitán německé armády a bývalý komisař obce Troubelic Roller. Poněvadž dvěře do vedlejší místnosti byly pootevřeny, upozoroval jsem, že bratr Oldřich leží na zemi a je všemi přítomnými týrán při výslechu kopanci a šlapáním po něm. Nedostali z něho ani slovo, a proto ho odvezli autem do Šumperka.“

Po příjezdu na gestapo, jak vypověděl gestapák Hufer u soudu, byl Oldřich Spurný podroben novému výslechu. Poněvadž nic nechtěl prozradit, byl spoután ocelovými pouty s rukama za zády. Potom byl vytažen za spoutané ruce na kladce vzhůru a takto ponechán pět minut. Přitom byl neustále bit a vyslýchán, kde jsou pancéřové pěstě a ostatní zbraně. Ale ani tentokráte z něj nic nedostali.

Ostatně, nechme hovořit očitého svědka, Matěje Konečného z Uničova, který se tou dobou nacházel ve věznici gestapa. Ve svém dopise mimořádnému lidovému soudu v Olomouci píše: „Po zatčení šestnácti popravených chlapců, tři týdny před mým odjezdem do Terezína, přišli moji spoluvězňové z gestapa (Josef Krčmář z Ústí nad Orlicí, František Reichl z Hrabanova, František Šimek z Rudy nad Moravou a František Novák z Jestřebí od Zábřeha) do cely a vypravovali, že v jedné místnosti gestapa museli zadělat do stropu kladku. Velice se divili, k čemu to bude. Odpověděl jsem jim, že k dobrému účelu jistěže ne. A poznal to brzy Josef Krčmář, který topil v ústředním topení v budově gestapa. Přivedli tam oba bratry Spurné k vyšetřování a vytahovali je na onu kladku za vzadu svázané ruce. Přitom byli ještě biti a různým způsobem mučeni, aby se přiznali. Velmi mně záleželo na dvanácti chlapcích z našich obcí Troubelic, Pískova a Králové, o nichž jsem věděl, že byli členy ilegálního hnutí. Báł jsem se proto, aby mučení bratři Spurní neprozradili něco na ostatní chlapce, kteří nebyli zatčeni. Prosil jsem Josefa Krčmáře, když na gestapu topí, aby se vždy nějak vyptal nebo poslouchal, jak budou vyslýcháni a co z nich případně vytlučou. A když

Krčmář přicházel v poledne nebo na večer na celu, viděl jsem na něm, že zas některý z vyšetřovaných chlapců dostal při vyšetřování pořádný výprask. Vypravoval nám na společné cele o utrpení těchto chlapců. To jsme konečně sami viděli ze záchodu, když měli vycházku, jak byli smutní a utýraní, ruce jim bezvládně visely podle těla a ani nereagovali na naše znamení, jímž jsme se s nimi chtěli dorozumět. Nedá se to ani vypsát, jak bych chtěl.“ Tolik svědectví Matěje Konečného.

Nechme dále hovořit gestapáka Hufera: „Když se nám Oldřich Spurný ani po tomto výslechu nepřiznal a nic nevyzradil, jel jsem s řidičem Bönischem znovu do věznice pro Vítka. Vítek, když viděl ztýraného Oldřicha Spurného, snad ze soucitu s kamarádem, prozradil, kde jsou zmíněné pancéřové pěstě ukryty. Byl pak se Spurným konfrontován, ale Oldřich Spurný o tom nic neřekl a byl naopak rozezlen na Vítka, že prozradil úkryt pancéřových pěstí. Když jsem viděl, že nám Spurný nic neprozradí, přinutili jsme Vítka, aby nám udělal náskres místa, kde jsou pancéřové pěstě ukryty. Označil nám místo ve chlévě pro vepře, kde byl vchod do bunkru, v němž se ukrývali partyzáni a kde byly schovány i zbraně. Ihned nás šest, nebo sedm, nepamatuji se již přesně, vsedlo do aut a znovu do Pískova. Po příjezdu ke Spurným jsme na dvoře zastihli malé děvče, snad služebnou nebo známou Spurných. Brückner jí nařídil, aby nás zavedla k bunkru, zvedla víko od bunkru a v něm ukryté muže vyvolala ven. Přivedli jsme ji k bunkru a musela náš rozkaz provést. Současně jsme dole ukrytým mužům pohrozili, že v případě neuposlechnutí budou do bunkru vhozeny ruční granáty. Trvalo to dost dlouho, než ukrytí partyzáni uposlechlí výzvy. Byli to Jaromír Spurný a Josef Utěšený mladší. Po zjištění, že již v bunkru nikdo není, sestoupil dolů Tilg a vynesl odtud dvě pancéřové pěstě, několik pušek, pistolí a střelivo.

Huferovu výpověď doplňuje svědectví Františky Spurné, matky jmenovaných bratří: „15. března 1945, nedlouho po odvezení synů Oldřicha, Josefa a Jana, přijeli asi kolem půl jedenácté gestapáci opět a donutili naši bývalou služebnou Emílii Krátkou, aby šla s nimi k bunkru, který byl pod chlévem pro vepře, a vyvolali z něho dalšího syna Jaromíra a Josefa Utěšeného mladšího, kteří tam byli schováni. Syn Jaromír a Josef Utěšený mladší byli gestapáky zatčeni a spoutáni stájovými řetězy. Gesta-

JAN POLÁK / 1924 / TROUBELICE

„TO JSME KONEČNĚ SAMI VIDĚLI
ZE ZÁCHODU, KDYŽ MĚLI VYCHÁZKU, JAK
BYLI SMUTNÍ A UTÝRANÍ, RUCE JIM
BEZVLÁDNĚ VISELY PODLE TĚLA A ANI
NEREAGOVALI NA NAŠE ZNAMENÍ,
JÍMŽ JSME SE S NIMI CHTĚLI
DOROZUMĚT. NEDÁ SE TO ANI VYPSAT,
JAK BYCH CHTĚL.”

páci vybrali bunkr a vynesli z něho deset pušek, pětadvacet ručních granátů a asi pět set kusů nábojů. Nato vtrhli do domu, a i když nic závadného nenašli, přece začali rabovat, zejména potraviny. Sebrali desetilitrový hrnec sádla, asi osm kilogramů slaniny a několik sklenic zavařeného masa. Při svém rabování šli tak daleko, že vzali i moje šatstvo, šaty mých synů a asi šest párů bot. Já jsem jen bezmocně přihlížela jejich surovému řádění a byla jsem neustále střežena jedním gestapákem.“

Podívejme se znovu na četnickou stanici v Troubelicích, co se dělo s oběma zatčenými bratry Spurnými – Josefem a Janem. „Když gestapáci odvezli Oldřicha do Šumperka, byli jsme vyslýcháni s bratrem Janem. Museli jsme si lehnout na zem, kde do nás kopali a za výkřiků ‚Vy čeští psi, kde máte svoje pistole?’ po nás šlapali. Výslech začal po osmé hodině ráno a i po skončení jsme byli přinuceni ležet na zemi až do šesti hodin večer. Potom nás spoutali a odvezli vlakem do Šumperka. Mezitím, co jsme leželi na podlaze, přivedli před polednem do místnosti ještě bratra Jaromíra a Josefa Utěšeného. Oba byli spoutáni na rukou stájovými řetězy. Na dotaz, zda je znám, odpověděl jsem, že jeden je můj bratr Jaromír a druhého že neznám. Nebyli však vyslýcháni a týráni, nýbrž spolu s námi odvezeni do Šumperka. Tam nás uvěznili v donucovací pracovně, kde jsem byl společně s bratrem Janem a Jaromírem a s Josefem Utěšeným mladším. Od příjezdu až do konce vyšetřování, které skončilo pátého dne po našem zatčení, byli jsme i ve věznici ve dne v noci spoutáni s rukama za zády. Tak jsme i spávali. Jen při jídle nám byla pouta sejmuta. K výslechu nás vozili na gestapo. Byl to nekonečný řetěz mučení, kdy za spoutané ruce jsme byli zvedáni na kladkostroj, při němž nás mlátili býkovcem, aby z nás vynutili přiznání. Protože jsme se s bratrem Janem k ničemu nepřiznali, byli jsme nakonec 27. března 1945 propuštěni z vazby. Při výsleších jsem se s bratrem Oldřichem ani s ostatními spoluvězni nesetkal. Zato jsem viděl bratra Oldřicha a Miloslava Vítka, když šli pro vodu, jak mají ruce na zápěstí od pout a kladkostroje zakrváceny a obvázaný. Jen jednou jsem se potkal s bratrem Oldřichem, když šel s Miloslavem Vítkem do společné koupelny. Byl však pozorován jedním z dozorců, takže jsem si bratrem vyměnil jen pár běžných slov. Od té doby jsem již bratra nespatriil.“

K dalšímu zatčení došlo 17. března 1945, kdy gestapo sebralo Miloslavova bratra Jana Vítka. Vypráví o tom jejich otec Jan Vítek: „17. března – byla to sobota – asi ve čtyři hodiny odpoledne přijelo k našemu domu auto. Z něho vystoupili čtyři mužové, tři v uniformě a jeden v civilním obleku. Dva z nich měli automaty, třetí byl ozbrojen jen pistolí a čtvrtého, který zůstal venku, jsem celkem nezahlédl. S napřaženými zbraněmi vnikli do domu, a aniž by se představili nebo legitimovali, tázali se česky, kde je syn Jan. Nato dva z nich vrazili do komory, zatím co třetí se zbraní v ruce nás hlídal. Museli být zřejmě dobře informovaní, kde je v komoře vchod do bunkru, v němž se Jan skrýval od června 1944, protože šli přímo k němu a volali: „Johann heraus!“ Totéž opakovali česky. Poněvadž však byl bunkr důmyslně zhotoven a na vchodu do něj stál kredenc, nemohli se k němu dostat. Jeden z gestapáků na mě zařval, abych přinesl dláto a sekeru. Než však jsem se vrátil, byl již kredenc ze svého místa odstraněn a gestapáci opět vyzývali mého syna Jana, aby vyšel ven. Když Jan viděl, že je prozrazen, nijak se nezdráhal a bez odporu vyšel ven. Okamžitě byl zatčen a na ruce dostal pouta. Pak gestapáci prohlédli dům, avšak bezvýsledně. Žádné zbraně nenalezli, zato nám sebrali všechno zavažené maso, slaninu, uzené maso a dva bochníky selského chleba. Nato se posadili ke stolu, vzali si z komory dvě sklenice zavažených třešní, které na místě otevřeli a snědli. Jeden z nich byl Bönisch, další dva byli vysoké, silné postavy, velmi surového vzhledu. Čtvrtý z nich byl zavalitý a mluvil slezsko-polským dialektem (*byl to Tilg – pozn. autora*). Když se najedli, odvedli mého syna do auta a odjeli s ním do Šumperka. S Miloslavem jsem již od jeho zatčení nemluvil, jen asi desátého dne po zatčení bylo mi dovoleno přivést oběma synům na výměnu prádlo do šumperské robotárny, kde byli vězněni. Prádlo, které jsem přinesl domů, bylo pokáleno, neklamný důkaz, že byli při vyšetřování týráni.“

Téhož dne byl v Králové zatčen Josef Utěšený starší. „17. března,“ vypráví jeho manželka, „jsem se vracela kolem deseti hodin večer z návštěvy u sestry v Postrelmově. Když jsem přišla k domu, spatřila jsem, že celý dům je obstoupen čle-

JAROMÍR SPURNÝ / 1923 / PÍSKOV

A photograph of a forest floor covered in dry leaves and mossy tree stumps. A large, semi-transparent red circle is centered over the image, containing white text. The background shows several birch trees with white bark and some evergreen branches.

„NATO VTRHLI DO DOMU, A I KDYŽ NIC
ZÁVADNÉHO NENAŠLI, PŘECE ZAČALI
RABOVAT, ZEJMÉNA POTRAVINY. SEBRALI
DESETILITROVÝ HRNEC SÁDLA, ASI OSM
KILOGRAMŮ SLANINY A NĚKOLIK
SKLENIC ZAVAŘENÉHO MASA. PŘI SVÉM
RABOVÁNÍ ŠLI TAK DALEKO, ŽE VZALI
I MOJE ŠATSTVO, ŠATY MÝCH SYNŮ A ASI
ŠEST PÁRŮ BOT.“

ny Volkssturmu a třemi četníky. Vešla jsem dovnitř a viděla, že manžel odpočívá v kuchyni a že mě již očekává. Řekla jsem mu, že je dům hlídán, a on mi odpověděl, že o tom ví, avšak nechtěl zmizet a nechat tři děti samy doma. Vzápětí začal někdo bouchat na dveře. Když jsem otevřela, vstoupili dovnitř četníci a s napřaženými zbraněmi vyzvali manžela, aby šel s nimi. Odvedli ho na obecní úřad, kde zůstal do rána. Ráno v devět hodin se manžel vrátil na snídani v doprovodu četníka, který ho potom odvezl vlakem do Šumperka. Teprve dodatečně jsem se od dcerky dověděla, že gestapáci byli pro manžela předešlý den odpoledne, avšak nenašli ho doma. Když jsem se třetí den vypravila na gestapo do Šumperka a dožadovala se rozmluvy s manželem, byla jsem odmítnuta s poukazem, že manžel dodával výbušniny partyzánům, a proto mi nemůže být povolena rozmluva ani s manželem, ani se synem, který byl zatčen dva dny před manželem v Pískově.“

Řetěz zatýkání pokračoval. Téhož dne sebralo gestapo Rudolfa Otevřela v Troubelicích a příštího dne Arnošta Stryka v Králové. Jeho matka Marie Stryková o tom po válce vypověděla: „V neděli 18. března ráno přišli k nám dva četníci z Medlova a sháněli se po Arnoštovi. Syn spal, protože právě přišel z noční směny ze železozorudných dolů. Musela jsem ho probudit a četníci ho okamžitě zatkli. Současně provedli domovní prohlídku, která však byla bezvýsledná. Jeden z četníků mě při tom utěšoval, že syn bude po výslechu propuštěn. Odvezli ho do Šumperka, kam jsem ho jela třetího dne navštívit. Rozmluva však mi povolena nebyla s odůvodněním, že můj syn prý je hlavním v celém případě, protože odcizoval trhaviny ze železozorudných dolů.“

O několik dnů později přišly ještě jednou na řadu Troubelice, odkud gestapáci Hufer a Scheuringer odvěkli do Šumperka další dva vlastence, Oldřicha Duška a Jana Poláka. A konečně 29. března zasáhl poslední gestapácký úder Královou, kam znovu přijíždí s dalšími dvěma gestapáky a spoutaným Arnoštem Strykem Arnošt Hufer. Vyslechněme opět svědectví Marie Strykové: „29. března kolem čtvrté hodiny odpoledne byl syn přivezen domů v doprovodu tří gestapáků a musel ukázat, kde má uschovány různé trhaviny a zápalné šňůry. Při této příležitosti jsem si všimla, že má

na sobě viditelné známky týrání. Byl již tak slabý, že ho musel jeden z gestapáků vést, aby neupadl. Potom se syn s námi rozloučil, při čemž řekl otci, že je s ním zle, že ví, že se již nevrátí.“ Hufer však nejel jen pro výbušniny, nýbrž měl současně příkaz zatknout ještě dva muže, z nichž jedním byl František Langer. Zajímavé podrobnosti o jeho zatčení přináší výpověď jeho matky Aloisie Langerové: „Na Zelený čtvrtek po čtvrté hodině odpoledne přišel k nám neznámý muž a odevzdal nám dopis pro Františka. Řekl správně krycí heslo, a proto otec šel pro syna do bunkru, který by byli jinak gestapáci nenašli. Jakmile František vylezl z bunkru, vtrhli do domu tři gestapáci s napřaženými automaty a ihned ho zatkli. Celý dům byl obstoupen vojskem, takže František, který zpočátku chtěl uprchnout, poznal, že útěk jest nemožný. Při zatčení nebyl bit, protože se nijak nevzpíral. Domovní prohlídka u nás nebyla provedena. Když ho odváděli, byla jsem žalostí bez sebe a klekla jsem na kolena a objala nohy gestapáka Hufera s prosbou, aby Františka neodváděli. Gestapák mě však zlostně kopl do břicha a odhodil stranou. Syna pak odvezli do Šumperka.“

Dalšího, jménem bohužel neznámého muže, kterého měl Hufer zatknout, nezastihl doma a odejel do Šumperka s Langerem a Strykem.

Celý případ dostal k vyšetření pověstný kriminální asistent Brückner. Jeho spolupracovníky byli vrchní kriminální sekretář Scheuringer, kriminální asistent Hufer a kriminální zřízenec Tilg. Ti podali o celém případě prostřednictvím Prellbergovým zprávu veliteli opavského gestapa, sturmbannführerovi Grauelovi, jemuž šumberská úřadovna služebně podléhala. Grauel ihned informoval státního ministra pro Čechy a Moravu Karla Hermanna Franka, který rozhodl, že šestnáct usvědčených, nebo podezřelých má být zastřeleno. Frankovo rozhodnutí bylo Prellbergovi oznámeno fonogramem z Opavy: „Auf Befehl des Staatsministers K. H. Frank sind sämtliche Beteiligte an der Terrorgruppe Schwarzer sofort zu erschiessen. Die Erschiessung ist nicht öffentlich durchzuführen jedoch die erfolgte Hinrichtung durch Plakataushang zu veröffentlichen, Gestapo Troppau, gez- Grauel.“ („Na rozkaz státního ministra K. H. Franka všechny účastníky teroristické skupiny Schwar-

OLDŘICH SPURNÝ / 1909 / PÍSKOV

A photograph of a forest floor covered in dry, brown leaves and some green plants. In the background, there are several trees, including birches with white bark. A large, solid orange circle is superimposed over the center of the image. Inside this circle, the text "„VY ČEŠTÍ PSI, KDE MÁTE SVOJE PISTOLE?!" is written in white, bold, sans-serif capital letters. To the right of the circle, a small, rectangular, light-colored plaque is visible on the ground, leaning against a tree. The overall scene is a natural, wooded area.

**„VY ČEŠTÍ PSI, KDE MÁTE SVOJE
PISTOLE?!“**

zerovy zastřelit. Zastřelení nemá být provedeno veřejně. O popravě nechť však je veřejnost uvědoměna plakáty. Gestapo Opava, pod. Grauel.“)

30. března 1945 – bylo to zrovna na Velký pátek – zavolal si Prellberg Hufera a Tilga a sdělil jim, že všichni zatčení budou zastřeleni, což provedou oni dva. Proto je třeba vyhlédnout místo poprav a dohodnout asistenci místních SS, jejichž velitelství je již o věci informováno. Odpoledne na Velký pátek odešel Hufer a Tilg s esesáky na střelnici do Bratrušova, aby tam vykopali hromadný hrob. Velitel šumperských SS Köppel dal potřebný počet lidí k uzavření prostoru a k vykopání hrobu. Když Hufer hlásil večer provedení rozkazu Prellbergovi, dostal od něho další rozkaz pro velitele věznice, aby příštího dne, tj. 31. března, propustil oněch šestnáct vězňů ze stavu. Při tom Hufer vyřídil zároveň ústní příkaz, že si vězně příští den časně ráno převezmou. Prellberg určil popravu na čtyři hodiny ráno.

Nastalo osudné ráno 31. března 1945. Ještě za tmy dojeli Hufer s Prellbergem na místo poprav. Tam již na ně čekalo několik esesáků, kteří se měli zúčastnit poprav jako stráž. Tilg odjel s dvěma muži do donucovací pracovny pro vězně. Svolení k účasti na popravě si vyžádal i vrchní dozorce z věznice Lukas, který pomáhal Tilgovi naložit vězně do auta opavského gestapa, za jehož volantem seděl esesák Treutner ze Šumperka. Vězňové byli přivezeni až do poloviny střelnice, tam byli vyloženi a po dvou za ruce spoutáni, přivedeni až na cestu končící u posledního stavu, odkud bylo asi pět metrů k místu poprav. Z této cesty byly jednotlivé dvojice přivedeny až do hrobu. Tam si oba vězni museli spoutáni lehnout vedle sebe, přičemž jednoho Hufer a druhého Tilg střelili ranou do týla. Po usmrcení každé dvojice jim Tilg sundal pouta a jednoho z dvojice obrátil opačně, aby byl obličejem u nohou prvního. Při popravě stáli Hufer i Tilg v hrobě těsně vedle popravovaných. Tímto způsobem popravili pět nebo šest dvojic.

Ježto pohled na zastřelené byl Huferovi nesnesitelný, počal se chvět a úmyslně si způsobil na pistoli závadu, aby mohl z hrobu vyjít. Když to viděl vedle stojící poddůstojník SS, nabídl se, že půjčí Huferovi pistoli. Hufer ji vzal do rukou a předstíral,

že s ní neumí manipulovat, neboť je prý to nový druh zbraně. Esesák vycítil, že Hufer nechce, anebo není schopen dalšího střelení, proto sestoupil do hrobu a střílel místo Hufera.

Žádný z popravovaných se nebránil ani neprosil o milost. Hufer, jak později vypověděl u soudu, viděl, že dva z vězňů se tiše modlili. Po skončení poprav se sešli všichni esesáci, aby se na popravené podívali, načež začali hrob zasypávat. Na povrch dali původní drn a keříky. Místo bylo dobře zamaskováno, aby jej nebylo možné odhalit. Když bylo zasypání a zamaskování hrobu skončeno, pronesl Prellberg k přítomným řeč, v níž zdůraznil, že popravení byli zrádci a škůdci německého národa a že z vůle vůdcovy se muselo s nimi naložit tak, aby prý bylo zajištěno vítězství říše.

Z místa poprav se všichni gestapáci vrátili kolem sedmé hodiny ranní na gestapo, kde se očistili od krve a hlíny. Potom přinesl Prellberg několik litrů kořalky na posílení po vykonané práci. Současně nařídil, že nikdo nesmí o popravě s nikým mluvit, jinak ho čeká stejný osud jako popravené.

Jisté je, že i členové gestapa museli vědět, že válka je pro Německo ztracená. Proto se snažili ze sebe svrhnout vinu z vraždy a různých zvrhlostí a to tak, že napsali propouštěcí rozkaz na lidi, které bez jakéhokoliv rozsudku zavraždili. Příbuzným, kteří pátrali po osudu svých drahých, namlouvali, že byli odvezeni do Berlína k lidovému soudu, jiným zase, že byli dáni do koncentračního tábora, jiným, že jsou živí a podobně. Pravá nordická lež, tak charakteristická pro nacismus!

ARNOŠT STRYK / 1921 / KRÁLOVÁ

A photograph of a forest with many bare, thin tree trunks and branches. The ground is covered in fallen leaves. A large, semi-transparent red circle is centered in the image, containing white text.

„JEN JEDNOU JSEM SE POTKAL
S BRATREM OLDŘICHEM, KDYŽ ŠEL
S MILOSLAVEM VÍTKEM DO SPOLEČNÉ
KOUPELNY. BYL VŠAK POZOROVÁN
JEDNÍM Z DOZORCŮ, TAKŽE JSEM
SI BRATREM VYMĚNIL JEN PÁR BĚŽNÝCH
SLOV. OD TÉ DOBY JSEM JIŽ BRATRA
NESPATŘIL.”

KATI

Podívejme se ještě na okamžik na profily těch, kteří byli strůjci a vykonavateli této hnusné vraždy.

Hlavní původce šumperské tragédie, velitel gestapa Wilhelm Prellberg, se narodil 15. srpna 1906 v Koblenci nad Rýnem. Byl synem vrchního kapelníka. Po vychození šesti tříd gymnázia vstoupil v roce 1922 do učení u hloubkových staveb. V roce 1928 nastoupil jako policejní čekatel do jednorroční policejní školy v Bonnu. Pak sloužil na různých místech u policie. V roce 1937 byl odvelen k tajné státní policii – gestapu. Prodělal několik kurzů a konečně byl přidělen k tiskovému oddělení, kde mu byly svěřeny církevní záležitosti. Jeho činnost spočívala v tom, že chodil každou neděli do kostela nejméně na dvě kázání, o jejichž obsahu pak podával hlášení. Po příjezdu Chamberlaina do Godesbergu byl Prellberg přidělen k jeho osobní ochraně, poněvadž uměl anglicky. Odtud byl povolán k obsazení tzv. sudetského území a byl přidělen ke skupině gestapa, která byla komandována do Žatce. Prellbergovým úkolem bylo zajištění majetku uprchlých Židů. Provedl zajištění asi v šedesáti případech, kromě Židů i u rozpuštěných zednářských loží a v bytech uprchlých Čechů. Pak byl odvelen do Chebu, kde rovněž prováděl zajišťování majetku i kostelní kontroly.

V roce 1939 odešel do Polska, aby prováděl zákroky proti osobám, jejichž seznamy byly připraveny ještě před vpádem do Polska. Potom byl Prellberg postupně přidělován k několika dalším služebnám gestapa v Polsku, později v Sovětském svazu. Vyšetřoval řady případů tzv. nepřátelské činnosti proti říši, přičemž většina jeho obětí byla předána sondergerichtům a zastřelena. Koncem roku 1944, když Němci prchali ze Sovětského svazu, byl přidělen do Liberce a odtud po krátké době přišel do Opavy. Zároveň s ním byli tehdy do Opavy přeloženi i gestapáci Hufer a Scheuringer, a to přímo k šumperské služebně. Dne 12. února 1945 pak přišel do Šumperka i sám Prellberg, aby zde vystřídal dosavadního vedoucího Tischela.

Vraťme se nyní k úloze, kterou sehrál Prellberg v bratrušovské tragédii. Ona byla vlastně vyvrcholením jeho gestapácké dráhy a také oním činem, za nějž ho stihl spravedlivý trest. Byl si toho po svém dopadení také dobře vědom a zoufale se snažil představit se v bratrušovské tragédii v roli seriózního policejního úředníka, vykonávajícího pouze rozkazy nadřízených, tedy postoj tak dobře známý i z řady procesů s osvětimskými a dalšími gestapáckými a esesáckými vrahy. Tak byl sice nucen při výsleších pod tíhou důkazů doznat, že Miloslav Vitek byl týrán, avšak popřel, že by se tak dělo s jeho svolením. To je však nejvýš nepravděpodobné. Vždyť byl osobně přítomen jeho vyšetřování, a jak sám doznal, i další zatčení byli týráni, a to Brücknerem, Scheuringerem, Huferem a Tilgem, kteří prováděli výslechy. Náhodou prý se stal svědkem výslechu jednoho z obviněných, který prováděli Scheuringer, Hufer a Tilg, kteří při výslechu používali bití. Zakázal prý jim to, protože tento způsob výslechu nebyl nutný. Vždyť prý Schwarzer, když viděl, že jsou (tj. gestapo) na stopě celému případu a že není možné mlčením, nebo zapíráním nikoho ze skupiny zachránit, celý případ, tj. odcizení zbraní podrobně vylíčil. Také při konfrontacích prý přiměl ostatní k doznání. Prellberg měl také v úmyslu ponechat si Schwarzera pro sebe (tj. jako konfidenta) a podal příslušný návrh jak veliteli opavského gestapa Grauelovi, tak i veliteli libereckého gestapa pro Sude-ty Batzovi. Ti však na jeho návrh nepřistoupili, že Schwarzer je příliš nebezpečná osoba, než aby se dal používat pro účely gestapa. Z Prellbergovy obhajoby je však jisté jen to poslední, že Schwarzer byl pro gestapáky nebezpečný. A jak to asi vy-
padalo s jeho dobrovolným přiznáním, ukazují nejen četná svědectví o zacházení gestapáků se zatčenými, nýbrž i Schwarzerovo chování v Postřelmůvku, jak o tom vypravuje Stanislav Hloch, velitel partyzánské skupiny Moskva, jejímž členem byl také Schwarzer. Když totiž gestapáci v Postřelmůvku obklíčili dům Růženy Sojákové, která byla spojkou se skupinou Moskva, přivedli na místo Adolfa Schwarzera a mučili ho, aby prozradil zdejší odbojové pracovníky. Nato Schwarzer, zmučený a s vykloubenýma rukama prohlásil: „Dělejte si se mnou, co chcete, kamarády ne-zradím!“ A neznal.

ADOLF SCHWARZER / 1916 / BLUDOV

A photograph of a forest with many thin, bare trees and a ground covered in dry leaves. A large, semi-transparent red circle is overlaid in the center of the image, containing white text.

„17. BŘEZNA,“
VYPRÁVÍ JEHO MANŽELKA, „JSEM SE
VRACELA KOLEM DESETI HODIN VEČER
Z NÁVŠTĚVY U SESTRY V POSTŘELMOVĚ.
KDYŽ JSEM PŘIŠLA K DOMU, SPATŘILA
JSEM, ŽE CELÝ DŮM JE OBSTOUPEN ČLENY
VOLKSSTURMU A TŘEMI ČETNÍKY.”

Po skončení šetření vypracoval Prellberg souhrnou zprávu, v níž byla vyličená celá činnost skupiny, a poslal ji svému nadřízenému sturmbannführerovi Graue-
lovi do Opavy. S ním se také dohodl na návrhu, jak má být s obviněnými naloženo. Prellberg sice houževnatě popíral, že by on sám dával návrh na popravení, avšak na základě svědeckých výpovědí bývalých úřednic gestapa Heldy Jaschkové, Gertrudy Wolfové, Ilsy Pitschové a Brunhildy Puschmannové bylo zjištěno, že pravidelně při podávání zpráv o různých trestních činech byl současně podáván návrh vedoucího služebny na další policejní opatření i na to, jak naložit s obviněnými. V bratrušovském případě bylo podáno hlášení bývalému státnímu sekretáři a státnímu ministru Karlu Hermannu Frankovi, který nařídil popravení všech šestnácti vězňů. K. H. Frank byl v této záležitosti vyslechnut a připustil možnost, že rozkaz k popravě vydal, avšak na základě návrhu příslušné služebny, který prý jen schválil. Že o osudu vězňů rozhodoval vedoucí služebny, v tomto případě Prellberg, svědčí i to, že Langer byl zatčen teprve 29. března 1945 ve večerních hodinách, a přece již 31. března byl v časných ranních hodinách popraven. Byl tedy ve vazbě asi jen třicet hodin a za tu dobu bylo nemožné provést jeho řádný výslech, písemně případ zpracovat a podat o něm zprávu přes Opavu až do Prahy a obdržet příkaz k jeho popravě. Podle Prellbergova doznání dostal schválení poprav z Prahy již před 30. březnem 1945, neboť toho dne mu již podřízení hlásili, že našli vhodné místo poprav a týž den byl vykopán hrob. Vina šumperské služebny gestapa, resp. jejího vedoucího, je vidna i z toho, že v té době byla již fronta velmi blízko; stačilo popravu jen o krátký čas odložit a vězňové byli zachráněni.

Podle Prellbergovy výpovědi bylo po jeho příchodu do Šumperka v donucovací pracovně asi 140 až 150 vězňů. Z nich byli někteří na jeho příkaz dodáni do koncentračního tábora – neznámo ovšem do kterého, další část vězňů – asi padesát osob – byla dodána do koncentračního tábora v Terezíně a zbytek byl ponechán v policejní vazbě šumperského gestapa. Podle Prellberga měla být tato část vězňů před příchodem Rudé armády propuštěna, což svědčí o tom, že vedoucí úřadovny gestapa měl skutečně volnou ruku v nakládání s vězni a také se s nimi podle jeho dispozic nakládalo. Prellberg musel vědět, že se bude ze svých činů po příchodu spojeneckých armád zodpovídat. Konečně to nejlépe dokazuje jeho snaha bratrušovskou popravu zakrýt.

Prellberg sice vypověděl, že veřejnost se měla o popravě dovědět vyhláškou, jejíž text prý on sám připravil a předal prostřednictvím opavského Grauela vedoucímu liberecké služebny gestapa. Ten pak měl dát vyhlášku vytisknout v liberecké tiskárně. Vyhláška však uveřejněna nebyla a nikde ani nebyl nalezen připravený text. Konečně, připomeneme-li si Prellbergův příkaz všem popravě přítomným, že nesmí nikomu nic prozradit, vědomé klamání pozůstalých a úzkostlivé zamaskovávání hrobu, je jasné, že vyhláška o popravě existovala jen v Prellbergově fantazii.

Mimořádný lidový soud v Olomouci stanovil přelíčení s gestapákem Wilhelmem Prellbergem na 13. listopad 1946. Prellberg byl odsouzen podle dekretu prezidenta republiky ze dne 19. června 1945 o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů k trestu smrti. Ještě též večer byl odsouzený předán vykonavateli hrdelních trestů. Provaz se stal zaslouženou odměnou pro vraha severomoravských vlastenců.

Zasloužený trest stihl rovněž vykonavatele Prellbergovy zvůle, gestapáka Arnošta Hufera. Hufer se narodil 1. srpna 1907 v Nieder Berbach v Hesensku, kde byl jeho otec malířem a natěračem. Po vyučení zedníkem pracoval do roku 1929 v Darmstadtu. Nějaký čas byl bez zaměstnání, načež se přihlásil v roce 1930 k policii. Po absolvování policejního kurzu konal policejní službu v Hesensku. V roce 1939 se přihlásil ke kriminální službě. O rok později odešel do Krakova, kde sloužil do konce roku 1944, kdy musel utéci před Rudou armádou. Tak se dostal do Liberce, kde se seznámil s Wilhelmem Prellbergem a před ním přijel do Šumperka. Svou šumperskou činnost zahájil Hufer někdy mezi 20. až 25. únorem, kdy společně s Brücknerem a deseti muži provedli zatčení deseti Čechů v Lipince pro poslech cizího rozhlasu a podporování partyzánů.

Kromě velké akce proti šestnácti vlastencům popraveným na bratrušovské střešnici se Hufer podle vlastního doznání zúčastnil ještě několika dalších akcí proti partyzánům. Asi v polovině dubna byl vyslán s dalšími gestapáky a muži od tajné

JOSEF UTĚŠENÝ ML. / 1926 / KRÁLOVÁ

Hromadný hrob
šestnácti
českých vlastenců,
zastřelených
31.3.1945

„MUSELA JSEM HO PROBUDIT
A ČETNÍCI HO OKAMŽITĚ ZATKLI.
SOUČASNĚ PROVEDLI DOMOVNÍ
PROHLÍDKU, KTERÁ VŠAK BYLA
BEZVÝSLEDNÁ. JEDEN Z ČETNÍKŮ MĚ
PŘI TOM UTĚŠOVAL, ŽE SYN BUDE PO
VÝSLECHU PROPUŠTĚN.”

polní policie na razii proti partyzánům, a to v lesích od Klášterce přes Bušín, Písařov, Janoušov, Štědrákovu Lhotu po Komňátku. Razie trvala čtyři dny. Poslední den narazili nacisté v lese mezi Štědrákovou Lhotou a Komňátkou na několik českých dělníků z Komňátky, kteří si v břehu hloubili bunkr. Při zadržení uvedli, že bunkr staví pro sebe, aby se měli kde ukrýt, kdyby přišla fronta. Přestože jejich údaje vypadaly velmi věrohodně, byli na Prellbergův rozkaz zatčeni a předvedeni do donucovací pracovny v Šumperku a tam po tři týdny věznění. Jelikož jim nemohlo gestapo nic dokázat, byli nakonec propuštěni.

O něco později se Hufer zúčastnil další honičky na partyzány, rovněž v okolí Janoušova, Štědrákovy Lhoty a Komňátky. Hledali tehdy partyzány Gronycha a Matycha. Žádného z nich nedopadli, zato však sebrali jistého mladíka, shodou okolností rovněž Gronycha, pro údajné podezření, že je s hledanými ve spojení a že jim nosí potraviny. Na Prellbergův rozkaz byl zatčen a uvězněn v šumperské donucovací pracovně, kde zůstal do konce války.

Po příchodu Rudé armády se dostal Hufer domů do Německa ke své rodině, kde žil spokojeně až do 7. září 1945, kdy byl zatčen východoněmeckou policií na základě oznámení, že byl členem SS a gestapa. Byl pak předán americkým okupačním úřadům, které ho držely ve vazbě v různých věznicích až do 2. srpna 1946, kdy byl dopraven do Dachau. 12. prosince 1946 byl z tábora Dachau převezen členem čs. pátrací komise v Německu do Plzně a o čtyři dny později předán oblastní úřadovně státní bezpečnosti v Šumperku. Zpočátku zapíral, že měl něco společného s bratrušovskou vraždou, když mu však vyslyšající orgány předložily fotografie šestnácti zavražděných před popravou, jejich fotografie po exhumaci a konečně protokol s doznáním bývalého šefa šumperského gestapa Prellberga, nervově se zhroutil a přiznal, že na Prellbergův rozkaz popravu provedl.

Vymlouval se ovšem, jak jen mohl. Prý se přimlouval u Prellberga před exekucí za bratry Kováře a Miroslava Jurku, že jim nebyla prokázána příslušnost k odbojovému hnutí, i když doznali účast na krádeži zbraní, ale Prellberg prý však na jeho přimluvu nic nedal. Sám prý vyslýchal Josefa a Jana Spurného z Pískova a protokol stylizoval tak, že pak mohl navrhnout jejich propuštění, což se nestalo. Oba bratři však jeho výpověď zcela vyvrátili.

Při hlavním přelíčení 17. března 1947 u mimořádného lidového soudu v Olomouci Hufer dokonce odvolal všechna svá doznání. Na střelnici prý hrob nekopal. Byl prý sice 30. března na střelnici i s Tilgem, tam prý je však nějaký feldvébl od vojska poučoval o výbušninách. Pouze prý téhož dne odpoledne viděl, že lidé ze služebny jeli někam s krumpáči a lopatami, avšak dál se o to nestaral. Druhého dne ráno, tj. 31. března, prý přišel do kanceláře, kde byl velký ruch a u Prellberga se pila kořalka. On sám prý se nejprve oholil a pak vyřizoval nějaké úřední věci. Kolem desáté hodiny přišel pro něho Tilg, prý má jít k Prellbergovi. V Prellbergově kanceláři seděl Brückner, vrchní dozorce Lukas, sturmbannführer Köppel od všeobecných SS, Uhler, který vedl výcvik volkssturmu, dentista Winterherbst a dalších šest až sedm neznámých mužů. Prellberg nalil každému několik kalíšků kořalky. Teprve z rozmluvy, kterou mezi sebou vedli, prý se dověděl, že všech šestnáct Čechů bylo zastřeleno. O svých předcházejících přiznáních u policie a vyšetřujícího soudce tvrdil, že je učinil ze strachu, že bude týrán. O místě popravy prý věděl proto, že Prellberg o ní několikrát hovořil. Po přečtení Prellbergovy výpovědi prohlásil: „To je Prellbergovi podobné, nejprve zavede lidi do neštěstí a pak se vypovídá.“

V zoufalém zápase o vlastní život si dokonce ještě vymyslel před soudem bajku o svých zásluhách. Prý byl 6. května 1945 odpoledne zavolán k Prellbergovi, který mu rozkázal, že musí zastřelit jednoho parašutistu, který byl nedlouho předtím chycen po seskoku u Olomouce i s vysílačkou a předán šumperskému gestapu. Šel prý za parašutistou do vazby a řekl mu, že má rozkaz ho zastřelit, ale že tento roz-

JOSEF UTĚŠENÝ ST. / 1902 / KRÁLOVÁ

„29. BŘEZNA KOLEM ČTVRTÉ HODINY
ODPOLEDNE BYL SYN PŘIVEZEN DOMŮ
V DOPROVODU TŘÍ GESTAPÁKŮ A MUSEL
UKÁZAT, KDE MÁ USCHOVÁNY RŮZNÉ
TRHAVINY A ZÁPALNÉ ŠŇŮRY. PŘI TÉTO
PŘÍLEŽITOSTI JSEM SI VŠIMLA, ŽE MÁ NA
SOBĚ VIDITELNÉ ZNÁMKY TÝRÁNÍ. BYL JIŽ
TAK SLABÝ, ŽE HO MUSEL JEDEN
Z GESTAPÁKŮ VÉST, ABY NEUPADL.“

kaz nesplní. Prý ho také i s vysílačkou pustil ven. Potom šel k Prellbergovi a hlásil mu, že parašutistu zastřelil. Ale všechny bajky, zapírání a poukazování na základní Prellbergovu odpovědnost, jehož rozkazy musel plnit, byly marné.

Arnošt Hufer byl uznán vinným, že se dopustil zločinu úkladné vraždy spolu s jinými gestapáky na vojenské střelnici u Bratrušova a byl stejně jako jeho bývalý šéf odsouzen k trestu smrti, který byl ihned vykonán.

Prellberg prozradil také bydliště dalšího vraha – Tilga. Byl o tom uvědoměn náš zástupce u norimberského soudu dr. Ečer, který požádal, aby Tilg byl předán našim úřadům. Tilg bydlel asi padesát kilometrů východně od Berlína, kde byl hostinským a poslancem demokratické strany. Přirozeně se z něho stal zuřivý antinacista. Také on byl souzen naším soudem a dostal zaslouženou odměnu. Spravedlnost dolehla i na Brücknera, třeba až po deseti letech. Brückner se zdržoval v Rakousku nedaleko Štýrského Hradce a po objevení a předání našim úřadům byl souzen v roce 1955 v Šumperku pro popravu vlastenců v Jedlí. Také on – známý sadista – byl odsouzen k trestu smrti.

Rovněž po udavači Arnoštu Burischkovi bylo zavedeno pátrání. Bylo zjištěno, že uprchl do Prahy, kde měl být údajně zaměstnán jako dělník v Autorbě. Z Prahy však zmizel, neznámo kam. Nebyli vypátráni ani ostatní gestapáci, ani vrchní dozorce Lukas a sturmbannführer SS Köppel. Pravděpodobně žili v tehdejší západní Německu jako spokojení občané, ač by pro svoje činy patřili před soud.

Staré římské přísloví říká, že historie je učitelkou života. A my se z nedávné historie musíme stále učit, jak bojovat proti všem zbytkům nacismu, ať se objeví kdekoliv v jakékoliv formě.

Je mou povinností poděkovat všem, kdož se zasloužili o objasnění celé bratrušovské tragédie. Zejména děkuji příteli dr. Františku Spurnému, CSc., za pomoc při vyhledávání archivního materiálu a úpravu celého rukopisu, Hubertu Kubíkovi, městskému kronikáři v Šumperku, za poskytnutý archivní materiál, dále Janu Frýbortovi, který s nevšední ochotou zapůjčil fotografie, podal mi cenné informace a připomínky, zejména pak mi zprostředkoval schůzku s bývalým kriminálním asistentem Leopoldem Frodlem, jehož vzpomínek jsem v publikaci použil. Děkuji též Lubomíru Mišákovi z Uničova za jeho informace a nevšední pomoc při získávání fotodokumentů, bratřím Langerovým z Králové a Medlova, Bohumilu Dohnálkovi za jeho připomínky a rady a Stanislavu Hlochovi za informace, které blíže osvětlují celou tragédii.

Rovněž vzdávám dík šumperské jednotě protifašistických bojovníků, z jejíhož podnětu tento spis vznikl, a Vlastivědnému ústavu v Šumperku, který umožnil vydání.

Děkuji dr. Josefu Bartošovi, CSc., za jeho ochotu a pomoc při úpravě celé práce.

V Šumperku 16. září 1966.

JAN VÍTEK / 1918 / PÍSKOV

A photograph of a forest with many thin, bare trees and a ground covered in fallen leaves. A large, semi-transparent red circle is centered in the image, containing white text.

„ŘEKL SPRÁVNĚ KRYCÍ HESLO, A PROTO
OTEC ŠEL PRO SYNA DO BUNKRU,
KTERÝ BY BYLI JINAK GESTAPÁCI
NENAŠLI. JAKMILE FRANTIŠEK VYLEZL
Z BUNKRU, VTRHLI DO DOMU TŘI
GESTAPÁCI S NAPŘAŽENÝMI AUTOMATY
A IHNED HO ZATKLI.”

O AUTOROVÍ

JUDr. Miroslav Zapletal (* 15. března 1902 Chropyně, † 8. února 1970 Šumperk) patřil k mužům s neobyčejně širokými zájmy. Bez nadsázky ho lze označit za renesančního člověka. Účastnil se veřejného a politického života, řadu let zasedal v plénu Městského národního výboru v Šumperku a jako člen školské a kulturní komise se podílel na organizování řady kulturních akcí. Od založení periodika Kulturní život Šumperka byl jeho odpovědným redaktorem a současně působil v redakci vlastivědného sborníku Severní Morava, v němž uveřejnil několik článků. Jeho koníčkem byly historie a vlastivěda, kterým se věnoval vedle své pedagogické činnosti na šumperské obchodní akademii, pozdější střední ekonomické škole. Z historie čerpal své příspěvky do okresních novin, s dějinami severní Moravy seznamoval ve svých přechytlých přednáškách posluchače v mnoha obcích šumperského okresu. Jeho zájem směřoval zejména k dějinám severomoravské šlechty a jejích sídel, avšak jen malá část z jeho heuristické činnosti se dočkala uveřejnění v novinách nebo časopisech. Jako bývalý aktivní hráč kopané zůstal sportu věrný alespoň jako funkcionář a sportovní dopisovatel okresních novin. Z jeho rukopisné sbírky pověstí byly krátce před jeho úmrtím vydány Pověsti Šumperska. Můžeme jen litovat, že smrt zhatila jeho další ediční plány a bohatý materiál různých žánrů zůstal jen v poznámkách.

Rodištěm Miroslava Zapletala byla Chropyně na Kroměřížsku, kde spatřil světlo světa 15. března 1902. Po vystudování učitelství působil nejdříve jako odborný učitel na Přerovsku, později v kraji pod Beskydy. Okupaci prožil opět na Přerovsku, kde se zapojil do odboje. Sám poznal krutost nacistických věznic, což se promítá do jeho soucítění s oběťmi a pozůstalými bratrušovské tragédie. Po propuštění z vězení mu bylo pro jeho předcházející vlastenecké postoje zakázáno učit. Po osvobození studoval na právnické fakultě v Brně, ale nakonec zůstal věrný pedagogickému povolání.

Členství JUDr. Zapletala v okresní organizaci Svazu protifašistických bojovníků a jeho schopnost pracovat s prameny a poutavě psát ho předurčily pro napsání jeho snad nejznámější práce „Na úsvitě svobody. Bratrušovská tragédie 31. března 1945.“ Se znalostí dobových reálií využil tehdy dostupných archivních pramenů a neopatrný a nezdařený pokus o získání zbrání končící popravou šestnácti převážně mladých mužů vyličil sobě vlastním živým stylem a poutavě voleným syžetem. Jeho dílo obsahově bohatosti a faktografické hodnoty se nyní po čtyřiceti osmi letech dočkalo péči vedení města Šumperka nového vydání.

EDIČNÍ POZNÁMKA

K 70. výročí konce druhé světové války a událostí spojených s bratrušovskou tragédií přistoupilo město Šumperk ve spolupráci s Vlastivědným muzeem v Šumperku k reedici publikace Miroslava Zapletala, vydané v roce 1967 tehdeším Vlastivědným ústavem v Šumperku jako 4. svazek Knihovničky Severní Moravy pod názvem „Na úsvitě svobody. Bratrušovská tragédie 31. března 1945“.

Její druhé, upravené vydání využívá současných možností moderních technologií s využitím většího počtu dokumentárních fotografií a vyšší kvality papíru a tisku.

Stěžejní texty kapitol Pátrání, Tragédie a Kati, které pojednávají o bratrušovském případu, jsou ponechány v původním rozsahu, vypuštěn je pouze text oddělený v Zapletalově práci od zbytku třetí kapitoly a začínající slovy: „Pro dokreslení činnosti šumperského gestapa...“, v němž je neorganicky uvedeno několik dalších případů výsledků z let 1942 až 1945, při nichž byly užity obdobné brutální metody a které autor získal od pamětníků těchto událostí. Už v původním vydání působí jako přídavek a narušují jinak sevřenou formu Zapletalova líčení bratrušovské tragédie, v němž věnuje první kapitolu pátrání po osudu šestnácti vězňů šumperského gestapa, aby po objevení původců popravy a hrobu zavražděných vylíčil celý případ ve druhé kapitole. Celou výstavbu díla završuje v kapitole Kati seznámením s okolnostmi zadržení a potrestání dvou nejvýznamnějších aktérů celé tragédie, gestapáků Prellberga a Hufera, jejichž osobní profily dokreslují jejich šumperské působení.

Do autorova jazyka bylo zasaženo minimálně, jen v několika málo případech byly použité obraty či pravopis přizpůsobeny současnému jazykovému úzu. Jelikož se jedná o text napsaný téměř před padesáti lety a reagující na tehdejší skutečnost, byla z textu vypuštěna slova jako „dosud“, ukazující k tehdejší přítomnosti, a čas přítomný slovesa „žijí“ změněn na čas minulý. Interpunkčně sjednoceno bylo také užívání citací a přímé řeči včetně přímé řeči vložené do citací. Jedná se o úpravy, které nenarušují autorův styl a jeho pojetí tehdejších tragických událostí.

V práci bylo ponecháno poděkování Miroslava Zapletala jednotlivcům a institucím za pomoc při zpracování tematiky a původní seznam literatury a pramenů. Po čtyřiceti osmi letech od vydání prvního jsme do vydání nového zařadili medailonek autora textu, Miroslava Zapletala, a publikaci doplnili o větší množství fotografií pocházejících z archivu Vlastivědného muzea v Šumperku a soukromého archivu Petra Možného.

MILOSLAV VÍTEK / 1925 / PÍSKOV

FRANKOVO ROZHODNUTÍ BYLO PRELLBERGOVI OZNÁMENO FONOGRAMEM Z OPAVY:
„NA ROZKAZ STÁTNÍHO MINISTRA
K. H. FRANKA VŠECHNY ÚČASTNÍKY
TERORISTICKÉ SKUPINY SCHWARZEROVY
ZASTŘELIT. ZASTŘELENI NEMÁ BÝT
PROVEDENO VEŘEJNĚ. O POPRAVĚ NECHŤ
VŠAK JE VEŘEJNOST UVĚDOMĚNA
PLAKÁTY. GESTAPO OPAVA, POD. GRAUEL.“

PAMÁTNÍK A PAMĚTNÍ DESKY

Památník obětem druhé světové války na tzv. bratrušovské střelnici stojí při silnici ze Šumperka směrem na Bratrušov v blízkosti původního areálu střelnice. Mohutný obelisk ze žulových bloků, doplněný o dva pilíře s ocelovými mísami na řecký oheň, nese bronzovou desku se jmény všech šestnácti zavražděných vlastenců. Památník byl slavnostně odhalen 9. května 1965, autorem návrhu byl Ladislav Doubravský. Památník je rovněž zapsán v Ústředním seznamu nemovitých kulturních památek České republiky.

Na konci areálu bývalé střelnice, asi deset minut chůze od památníku, stojí nepřehlédnutelný násep, který sloužil k zachytávání zbloudilých střel a na němž se nacházel hromadný hrob šestnácti vlastenců. Na jaře roku 2013 spolek Pátrači po historii Bratrušova a okolí místo hromadného hrobu identifikoval, vyčistil od náletových dřevin a s přispěním města Šumperka nechal osadit pamětní desku odkazující na místo této tragické události z 31. března 1945. Pískovcová pamětní deska byla slavnostně odhalena 3. května 2013 při příležitosti pietního setkání k výročí konce druhé světové války. Klub českých turistů ve spolupráci s bratrušovskými Pátrači přeložil místní turistickou trasu tzv. „šumperské psaníčko“, aby vedla i přes toto místo a návštěvníky k němu spolehlivě přivedla.

Další připomínku památky bratrušovské tragédie lze najít v budově šumperské radnice. Ve vstupním schodišti se nachází nástěnná pamětní deska obětí druhé světové války. Jedná se o dílo z roku 1950 z dílny šumperského sochaře Jana Urbana. Mimo jiných zde najdeme i jména šestnácti vlastenců zastřelených na bratrušovské střelnici 31. března 1945.

SEZNAM LITERATURY A PRAMENŮ K PŮVODNÍMU TEXTU

Literatura

Bartoš J.: Národně osvobozené hnutí na severní Moravě 1938-1945. Šumperk 1965 (se svolením autora studováno v rukopise).

Jersák J.: Šumpersko 1918-1945. Šumperk 1946.

Král V.: Pravda o okupaci. Praha 1962.

Partyzánské hnutí v Československu za druhé světové války. Praha 1961.

Severomoravské partyzánské hnutí. Moravský sever z 5. července 1946.

Prameny

Okresní archiv v Šumperku:

MěstA – dotazníková akce dr. Jersáka o odboji

MěstA – kronika města Šumperka

MěstA – protokoly městské rady v Šumperku 1938-1945

Pozůstalost dr. B. Indry – odboj

ObÚ Sudkov – kronika obce Sudkova

Krajský soud Ostrava

Mimořádný lidový soud Olomouc: Ls 1203-46 – trestní spis proti W. Prellbergovi; Ls 160-47 – trestní spis proti A. Huferovi

Vzpomínky

Vzpomínka Leopolda Frodla ze Šumperka.

Vzpomínka Jana Frýborta ze Šumperka.

Vzpomínka Bohumila Dohnálka ze Šumperka.

Vzpomínky Františka Berky a Jaroslava Čuříka.

Vzpomínka Stanislava Hlocha a jeho záznamy o činnosti partyzánské skupiny Moskva.

ANTONÍN VLČEK / 1921 / TROUBELICE

A photograph of a forest with many thin, bare trees and a ground covered in dry leaves. A large, semi-transparent red circle is overlaid on the right side of the image, containing white text.

KDYŽ BYLO ZASYPÁNÍ A ZAMASKOVÁNÍ
HROBU SKONČENO, PRONESL PRELLBERG
K PŘÍTOMNÝM ŘEČ, V NÍŽ ZDŮRAZNIL,
ŽE POPRAVENÍ BYLI ZRÁDCI A ŠKŮDCI
NĚMECKÉHO NÁRODA A ŽE Z VŮLE
VŮDCOVY SE MUSELO S NIMI NALOŽIT TAK,
ABY PRŮ BYLO ZAJIŠTĚNO VÍTĚZSTVÍ ŘÍŠE.

MAPA POMNÍKU OBRAZOVÉ MATERIÁLY

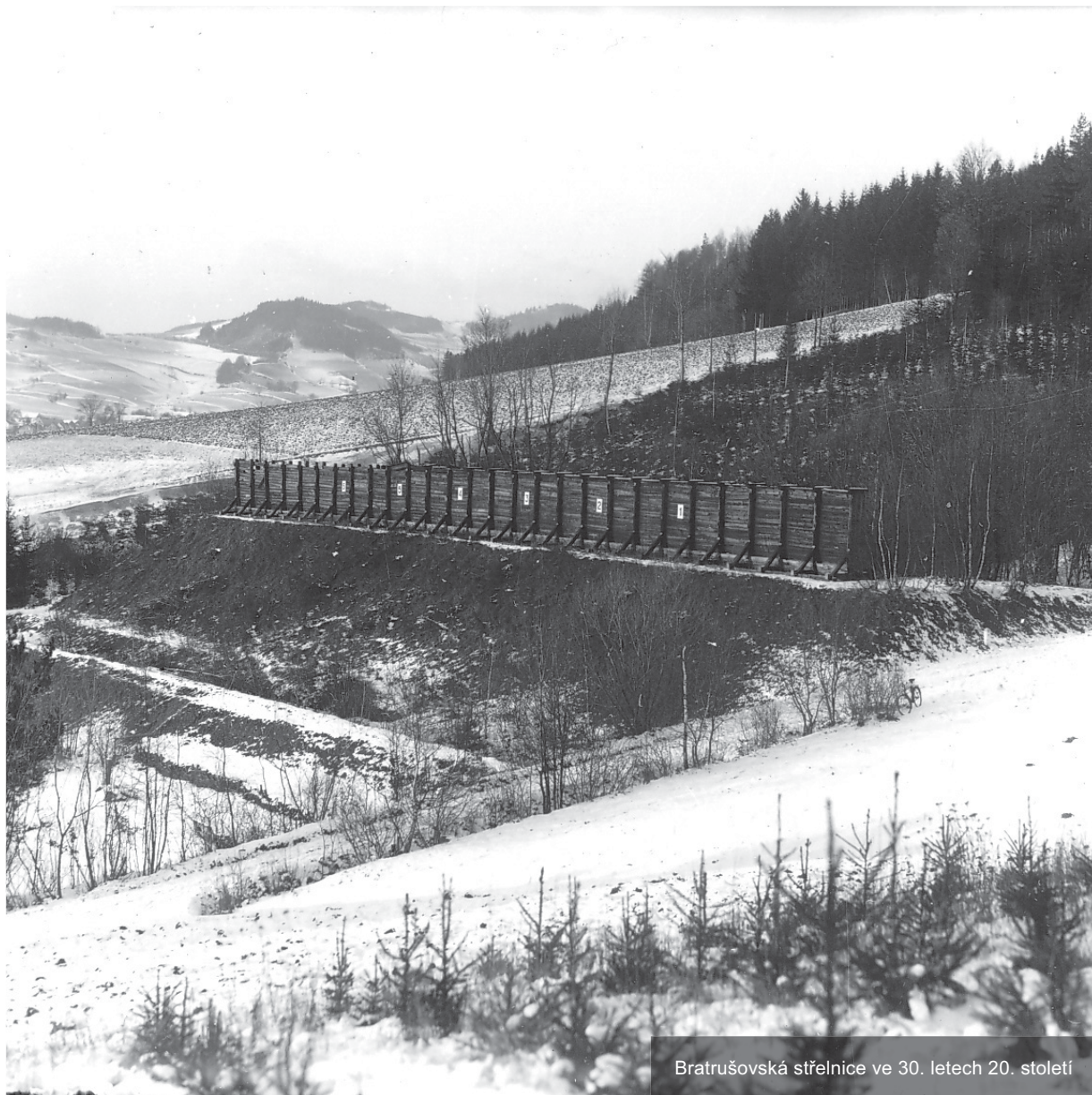

Bratrušovská střelnice ve 30. letech 20. století

Vytyčení hromadného hrobu obětí

Exhumační práce postupují

Příslušníci úřadu národní bezpečnosti přihlížejí odkrývání hrobu zajištěnými esesáky, 17. ledna 1946

Ukládání jedné z obětí na prkně po vyzvednutí z hrobu

Soudní ohledání šestnácti zastřelených soudní komisí 18.ledna 1946

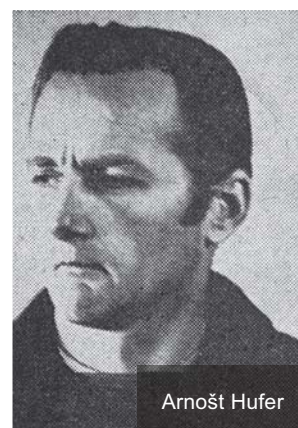

Skupina příslušníků SS nad rakvemi
po uložení ostatků do rakví

Wilhelm Prellberg

Arnošt Hufer

Pohřební průvod prochází městem
a míří směrem k šumperskému nádraží

Matky a manželky zastřelených obětí při pietním aktu u šumperské radnice

Auta připravená k převozu rakví do rodných obcí obětí

Miroslav Zapletal

Na úsvitě svobody. Bratrušovská tragédie 31. března 1945

Původní text redigoval a text o autorovi napsal Zdeněk Doubravský

Odpovědný redaktor, text o památníku a současné fotografie připravil Bohuslav Vondruška

Jazyková korektura Martina Buchtová

Grafická úprava a sazba Jiří Giesl/Gró Atelier

Archivní obrazové materiály pocházejí ze sbírek Vlastivědného muzea v Šumperku
a soukromých sbírek Petra Možného

Mapu poskytl internetový portál Mapy.cz

Vydalo město Šumperk, nám. Míru 1, 787 01 Šumperk, IČO 00303461

ve spolupráci s Vlastivědným muzeem v Šumperku, p. o., v roce 2015

Vytiskla tiskárna Grafotyp s.r.o., Šumperk

Druhé, upravené vydání

ISBN 978-80-906100-0-2 (2. upr. vyd.)

ISBN 978-80-906100-1-9 (online: pdf)

Šumperk

